

2) вміння виділити матеріал ціннісного характеру, визначити його зміст і структуру, пояснити його взаємозв'язок з фактами епохи;

3) здатність до формулювання особистісної позиції при осмисленні матеріалу аксіологічного спрямованості (оціночне судження, оцінний висновок);

4) робота з точками зору, версіями та оцінками.

Тематичне планування курсу дає вчителю можливість творчо підійти до виділення пріоритетних ціннісних ліній, актуальних для даного курсу історії України, структурування матеріалу з урахуванням дидактичних можливостей предмета і необхідності вирішення педагогічних завдань, в тому числі з розвитку здобувачів освіти.

Висновки. Таким чином, цінність людини, духовний світ особистості визначається ступенем сформованості його ціннісної орієнтації, мірою його причетності до суспільства, його історії, сьогодення, діапазоном його суспільних інтересів, багатством і різноманітністю зв'язків і взаємин із суспільством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асташова Н. А. Учитель: проблема выбора и формирование ценностей. Москва: Московский псих.-соц. ин-т; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЕК», 2000. 272 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О.В. Овчарук, Л. І. Парашенко та ін.: під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
3. Калюжна Т.Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійнопедагогічної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. 128 с.

УДК 371.32.

Коляда Ігор,
доктор історичних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Іван Стьопул,
студент, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Мінтао Юй,
студент, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
м. Київ, Україна

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНІХ УРОКІВ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Висвітлюються теоретичні підходи до інтеграції як педагогічного явища та досліджується технологія проведення інтегрованих уроків в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: *інтегровані уроки, історія України, заклади загальної середньої освіти.*

Ihor Koliada. Ivan Stopul. Mintao Yu. Technology of conducting integrated lessons on the history of ukraine in general secondary education institutions. Theoretical approaches to integration as a pedagogical phenomenon are covered and the technology of conducting integrated lessons in general secondary education institutions is investigated.

Key words: *integrated lessons, history of Ukraine, general secondary education institutions.*

Постановка проблеми. В умовах сучасного життя суспільство постало перед необхідністю вироблення нового світогляду, в центрі якого людина існує не сам по собі, а як органічна частина навколишнього світу. Демократизація дала можливість вчителю широкі можливості для творчості, він отримав свободу дій, вибору, можливого активного пошуку оптимальних форм, методів, прийомів навчання. Здійснення інтеграції в навчанні є одним з таких пошуків. Інтеграція має на меті – дати здобувачу освіти цілісне уявлення про навколишній світ, а засобом цього є комплексне вивчення шкільних дисциплін, розкриття зв'язків між ними. Інтеграція історії України в закладах загальної середньої освіти, сьогодні є одним з перспективних напрямків вирішення проблеми пошуку нових педагогічних рішень, сприяють поліпшенню та розвитку творчого потенціалу педагогічного колективу і окремих педагогів, з метою більш ефективного впливу на здобувачів освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Починаючи з 50-60-х років ХХ століття в педагогічній науці М.М.Скаткін, Е. І. Моносзон, Ш. І. Ганелін, С. Є. Драпкіна починають зазначати на необхідності здійснення міжпредметної інтеграції. Ідея міжпредметних зв'язків вперше в історії педагогіки отримала втілення в створених на їх основі комплексних програмах, які представляли собою не що інше, як міжпредметну систему, яка об'єднує знання з різних основ наук про той чи інший об'єкт дійсності.

Процесуальний компонент навчання з використанням інтегрованих уроків характеризується в працях Г.І.Батуріної, Г. І. Біленького, Н. Ф. Борисенко, Ш. І. Ганелін, І. Д. Зверева, Д. М. Кирюшкина, П. Д. Кулагіна, М. М. Левиной, Н. А. Лощкарева, В. Н. Максимової, А. Н. Пінського, М. Н. Скаткіна, А. В. Усовой, В.Н.Федорової та інших.

На сучасному етапі розвитку системи освіти, даній проблемі приділяли увагу Г. Бабійчук, К. Баханова, Ю. Бищори, Г. Гречушкіної, М. Добриці, С. Защинської, В. Корнеєва, О. Мариновської, О. Матюшенко, О. Пометун, Л. Соловійової, О. Удада та ін

Таким чином, в педагогічній літературі дані різні підходи до розуміння процесу інтеграції навчального матеріалу в різних міжпредметних областях.

Мета статті – теоретичне дослідження технології інтегрованих уроків з історії України у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція давно стала предметом дослідницького інтересу різних вчених і фахівців. Тому сьогодні існують численні визначення інтеграції, як явища.

У «Тлумачному словнику іноземних слів» є наступне визначення: «Інтеграція – це об'єднання в цілому будь-яких частин, елементів» [5, с.196].

Інтеграція – як сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням в ціле раніше різнобічних частин і елементів, визначається «Філософським словником» і доповнюється такими ознаками: «Ці процеси можуть мати місце як в уже сформованій системі (в цьому випадку вони ведуть до підвищення рівня її цілісності і організованості), так і при виникненні нової системи з раніше незв'язаних елементів» [4, с.56].

В освіті інтеграція, розглядається, перш за все, як процес досягнення його цілісності і системності.

Інтеграцію як об'єднання різнорідних раніше частин в єдине ціле на основі встановлення міжпредметних зв'язків між частинами представляє інтеграційний підхід.

На думку Б. М. Кедрова, інтегративний підхід є комплексним методом, основними рисами якого виступають цілісне розгляд, виділення головного чинника і угруповання навколо нього інших, виявлення надзвичайно розвитку даного об'єкта і її співвідношень з нижчими ступенями, розкриття взаємозв'язку внутрішньої і зовнішньої сторін об'єкта, нерозривність загального і приватного при русі від загального до приватного і від приватного до загального [3, с.141].

М. Н. Берулава, Д. І. Зверев, Ю. І. Дік, Г. Ф. Федорець, досліджуючи інтеграційні процеси, відзначають, що інтеграційний підхід до навчання забезпечує інтенсивний обмін інформацією між темами різних навчальних дисциплін [2, с.42].

Можемо відзначити, що інтеграційний підхід в освіті, визначається як спосіб реалізації принципу інтеграції як одного з дидактичних принципів навчання, що взаємодіє з принципами науковості, систематичності і послідовності, свідомості і активності, наочності, зв'язку теорії з практикою, доступності та міцності знань, врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Даний процес вимагає створення певних педагогічних умов для здійснення інтеграції: від загальнотеоретичного обґрунтування необхідності інтеграції конкретних навчальних дисциплін, визначення оптимального рівня і форми інтеграції предметів, точок сполучення навчального матеріалу, його провідних ідей, до координування програм навчальних предметів, використання відповідних методів і прийомів, засобів навчання.

При інтеграції предметів важливо співвідносити процес інтеграції до положень загальної теорії навчання:

- інтеграція – це спосіб навчання, спрямований на підвищення засвоєності матеріалу, що вивчається, на позначення шляхів досягнення поставлених цілей, на застосування отриманих знань;
- мета інтеграції полягає у визначенні механізму узгодження дій суб'єктів навчального процесу, змісту і термінів їх діяльності, що забезпечують реалізацію освітніх завдань;
- завдання інтегрування полягають в позначенні напрямів діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі вивчення їх потенціалу; у визначенні бажаних результатів роботи, у виділенні ресурсів, що забезпечують досягнення поставлених цілей, в розробці критеріїв і показників оцінки результатів;
- виключення протиріч і дублювання при вивченні одних і тих же понять [6, с.405].

Основною новацією Нової української школи є структурування змісту на засадах інтегративного підходу в навчанні. Дидактичний зміст процесу інтеграції полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи. Відповідно інтеграцію навчального матеріалу з різних навчальних предметів здійснюють навколо певного об'єкта чи явища довкілля, або навколо розв'язання проблеми міжпредметного характеру, або для створення творчого продукту тощо. Створення єдиного для навчальних предметів тематичного простору дозволяє уникнути дублювання інформації у змісті різних навчальних дисциплін та, водночас, розглянути аналогічний матеріал одночасно з різних боків, за допомогою різних дидактичних засобів. Таким чином забезпечуються збалансованість у сприйманні інформації різних освітніх галузей, психологічно комфортна атмосфера навчальних занять.

Цілі інтегрованих уроків з історії України досягаються в міру вирішення наступних завдань в їх єдності:

1. узагальнювати міжпредметні знання, що сприяють підвищенню ефективності навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти;
2. формувати творчі здібності (уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, переносити знання в нову ситуацію тощо);

3. розширювати пізнавальний діапазон наукових уявлень того, хто навчається про цілісну картину світу;

4. формувати різнобічно розвинену особистість.

Сучасні тенденції розвитку освіти закликають активно формувати цілісні знання здобувачів освіти про світ. Інтегративні характеристики значною мірою залежать від діяльності вчителя історії України, який і створює названі педагогічні умови, реалізуючи інтегративний підхід до навчання.

Інтеграція історії України з навчальними дисциплінами, в процесі якої вчитель і навчаються є творцями середовища навчання шляхом:

- вивчення базових тем курсу історії України з максимальним використанням тим суміжних дисциплін;
- створення здобувачами освіти на уроках історії України дидактичних матеріалів та використання їх при проведенні інтегрованих уроків, поповнення цими матеріалами банку навчально-методичних матеріалів;
- розробки та проведення вчителями шкільних дисциплін серії уроків із застосуванням інтегрованих технологій навчання;
- методичне оформлення частини інтегрованого курсу [1, с.64].

Застосування інтегрованого підходу дає вчителю історії України можливість домогтися від здобувачів освіти не тільки розуміння предмета, а й, вміння застосовувати і закріплювати отримані знання при вивченні інших предметів, а здобувачам освіти можливість зрозуміти, що отримані знання з предметів тісно взаємопов'язані і можуть стати в нагоді в повсякденному життєдіяльності.

Уроки історії України – це універсальна сполучна ланка, що дозволяє «поєднати» практично всі шкільні дисципліни. При цьому інтеграційний характер курсу реалізується в рамках вимог обов'язкового мінімуму змісту в закладах загальної середньої освіти.

У процесі підготовки і проведення інтегрованого уроку з історії України беруть участь кілька вчителів. Їх завдання полягають у: визначенні змісту та обсягу навчального матеріалу з тих навчальних предметів, які вони викладають, відповідно до поставлених цілей і завдань інтегрованого уроку; вибір форм і методів реалізації навчального матеріалу; виділення об'єктивно існуючих зв'язків між базовими знаннями, які можна інтегрувати.

При цьому необхідно враховувати специфіку кожного навчального предмета та його можливостей в розкритті загальних законів, теорій, ідей, які є інтегруючою основою кількох навчальних предметів. Необхідна також координація діяльності і дій вчителів в процесі підготовки і проведення інтегрованого уроку. У ролі координатора виступає в даному випадку вчитель з історії України. У його обов'язок входить, перш за все, конструювання змісту дидактичного матеріалу, визначення його оптимального обсягу і ролі кожного вчителя на уроці, засобів їх взаємодії та активізації діяльності здобувачів освіти в процесі уроку історії України, раціональної технології реалізації змісту інтегрованого уроку, досягнення мети.

Структура інтегрованого уроку зумовлюється поставленими цілями і завданнями; детермінується змістом навчання, особливостями діяльності вчителів і здобувачів освіти. Оскільки інтегрований урок – це в основному урок систематизації та узагальнення знань, умінь і навичок здобувачів освіти, і його оптимальною структурою буде – повідомлення теми, мети і завдань уроку; мотивація навчальної діяльності здобувачів освіти; актуалізація і корекція опорних знань. Повторення і аналіз основних фактів, подій, явищ; творче перенесення знань і навичок здобувачів освіти в нові ситуації; узагальнення та систематизація навчальних досягнень здобувачів освіти; основних ідей і наукових теорій, предметів, які є складовими інтегрованого уроку.

Технологія проведення інтегрованого уроку з історії України може бути різною. Це залежить від цілей, завдань і змісту уроку, способів діяльності, ситуацій, які виникають в процесі його проведення. Традиційно вона така: повідомлення теми, ознайомлення здобувачів освіти з цілями і завданнями уроку, вступне слово ведучого вчителя або здобувача освіти, спілкування вчителів та здобувачів освіти, коментарі, доповнення, оволодіння, рецензування, підведення підсумків уроку.

Важливу роль в підвищенні ефективності інтегрованого уроку відіграє його навчально-матеріальне і технічне оснащення. Для підвищення ефективності таких уроків використовують аудіовізуальні засоби, таблиці, графіки, схеми, алгоритми, інструкції, тренажери, дисплеї.

Ведучий учитель в процесі уроку забезпечує високу організацію і дисципліну здобувачів освіти, їх самостійність, активність, ініціативність, демократичність, тактовність і етику спілкування. При цьому велике значення має інтегрована діяльність «активних» учасників уроку. Глибина, новизна, логічність і послідовність їх повідомлень, своєчасна корекція навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в ході уроку історії України, об'єднання зусиль «активних» і «пасивних» учасників (інформаторів і слухачів) сприяє реалізації поставлених цілей і завдань інтегрованого уроку.

Підведення підсумків інтегрованого уроку робить ведучий учитель разом із здобувачами освіти. Алгоритм їх дій приблизно такий: співвідношення реально досягнутих результатів з поставленими цілями і завданнями уроку, повідомлення про реалізацію змісту уроку (повністю, частково, не реалізоване); оцінка кращих повідомлень здобувачів освіти з точки зору інтеграції знань, аналіз недоліків в діяльності здобувачів і

виявлення резервів підвищення ефективності інтегрованого уроку, рівня навчальних досягнень здобувачів освіти.

Висновки та перспектив подальшого дослідження. Таким чином, ми дослідили, що інтегровані уроки дають здобувачам освіти досить широке і яскраве уявлення про світ, в якому вони живуть, про взаємозв'язок явищ і предметів, вирішують безліч окремих завдань і їх сукупність. Форми уроку при цьому можуть бути абсолютно різними. Вчителю історії України необхідно знати і застосовувати різноманітні методи і засоби навчання як репродуктивні, так і частково пошукові, дослідницькі методи навчання, дискусії, мультимедійні курси, інтернет-технології, інші технічні засоби навчання і контролю.

Таким чином, якщо активно залучати до розробки інтегрованих уроків вчителів історії України, можна допомогти іншим педагогам реалізувати всі дидактичні принципи організації освітнього процесу, наповнити свою діяльність принципово новим змістом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі: кол. монографія / К. Баханов, С. Баханова, О. Барнінець та ін.; за заг. ред. К. Баханова. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 520 с.
2. Берулава М. Интеграция содержания образования. Москва: Совершенство, 1998. 192 с.
3. Кедров Б. М. Взаимодействие наук. Москва: Наука, 1984. 320 с.
4. Лакоценина Т. Современный урок. Часть 6: Интегрированные уроки. Научно-практич. пособие для учителей, методистов, руководителей учебных заведений, студентов пед. учеб. заведений, слушателей ИПК. Ростов-н/Д: Издво «Учитель», 2008. 256 с.
5. Словарь иностранных слов. Москва: Русский язык. 1987. 370 с.
6. Цепкова Н. Интегрированное обучение как фактор формирования готовности учащихся к проявлению профессионально значимых компетенций. Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. № 4, 2014. С. 401-406.

УДК 378.6

Венгеровський Ярослав,

викладач

КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С.Макаренка»

м. Лебедин, Україна

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВІХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У старшій школі в умовах профільного навчання актуальною стає тенденція до застосування міжпредметної інтеграції його змісту, орієнтація випускника на сучасний ринок праці, наближення до вибору реальної професії, знання з якої можуть стосуватися кількох наукових дисциплін або бути помежованими. Активне впровадження профільного навчання пов'язане з детальним аналізом змісту навчання, а також існуючих підручників та їх адаптацією до реалій: вихід на сучасні технології, наявність інтегрованих курсів, різноманітних форм контролю і діагностики сформованості міжпредметних зв'язків під час навчання студентів.

Ключові слова: Інтеграція, інформаційна культура, асоціація.

Venherovskyi Y. Interdisciplinary integration as a process of formation of the integrity of the educational process

In high school, in the context of specialized education, the tendency to apply interdisciplinary integration by changing it, the orientation of graduates to modern market jobs, joining the choice of a real profession, knowledge that can be attached to several scientific disciplines or be placed. Active implementation of specialized training using detailed analysis of variable learning, as well as existing textbooks and their adaptation to implementation: access to modern technologies, introduction of integrated courses, various forms of control and diagnosis of formation between pre-lunar approaches during student training.

Key words: Integration, information culture, association.

Постановка питання. Вперше поняття «інтеграція» було використано в XVII столітті

Я. А. Коменським у праці «Велика дидактика»: «Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж взаємозв'язку». Його наступником був Й.- Г. Песталоцці. У творі «Лінгранд і Гертруда» інтеграція розглядалась як метод навчання. Німецький вчений і педагог Герbart виділив основні етапи навчання XVIII століття: ясність (зрозумілість); асоціація; система (інтеграція) – можливість самостійно скласти картину світу, метод.

У теорії К. Ушинського ідея міжпредметних зв'язків виступала як частина більш загальної проблеми системності навчання. Учений підкреслював, наскільки важливо систематизувати знання, поступово їх накопичуючи, оскільки зв'язок між поняттями та їх розвиток у загальній системі предметів сприяє розширенню й поглибленню знань учня, які наприкінці навчання перетворюються на цілісну світоглядну систему.

Інтеграція – не нове явище в освітньому процесі. К.Д. Ушинському інтеграцією письма і читання вдалося створити аналітико - системний метод навчання грамоти.